

Isabel Moreno, una dona marinera

Hem dut a les pàgines de *L'Arc* la conversa atractiva i suggeridora de la Dra. Isabel Moreno Castillo, catedràtica de Biologia Marina de la Universitat de les Illes Balears.

La vida, els treballs i els dies de la Dra. Moreno són plens d'inquietud: la preocupació pel coneixement de la vida marítima i l'impacte que l'activitat humana exerceix sobre el mar, el nostre mar, tots els mars de la terra.

Les seves investigacions ens menen a aquestes preocupacions: la vida a l'aigua, la flora i la fauna del mar balear, les aigües costaneres i la seva contaminació, les posidònies, el zooplàncton, tant de l'aigua salada com de l'aigua dolça, els moluscs de les Illes Balears, etc. La doctora Moreno ha observat i estudiat la vida que transcorre en el mar. I ha viatjat a l'Antàrtida per estudiar-ne la vida. No li és estrany, doncs, el qualificatiu d'una dona marinera. No és la dona que espera que vingui l'enamorat del mar remot, sinó que s'endinsa en l'horitzó i decideix ser ella mateixa la marinera que recorre tots els mars coneguts.

L'ARC: *Doctora Moreno, us creieu una dona marinera?*

I.M.: Em resulta una mica sorprenent aquest qualificatiu, però sí, crec que sí. El mar és el meu centre d'interès, el meu objecte d'estudi, visc rodejada del mar i em sent molt bé a bord. Sí, he anat a la seva recerca, no he esperat que m'arribàs.

L'ARC: *El mar és un tema que la literatura ha tractat en abundància. Les platges tranquil·les dels poetes noucentistes, el mar agrest i esvalotat dels romàntics, l'aventura per mar dels narradors viatgers. Digau-nos la diferència que observau entre el mar*

mitificat per la literatura i el mar que vós coneixeu a través de l'estudi.

I.M.: El mar és un personatge de molts de rostres, és tot el que diuen i molt més. Té diverses expres-

sions i tarannàs i és canviant. És com una persona, sap ser tendra i serena, però també poderosa i imponent. Quan està tranquil·la, convida al passeig i a submergir-s'hi; quan està agitada, desencoratja i un mar terrible s'imposa. Però sempre convida a contemplar-lo. La relació amb el mar és molt variada, però la vida de l'home del mar és dura, no té gaire a veure amb el que es reflecteix en la literatura. La del científic és intermèdia, sortim a recollir, observar, fotografiar, recomptar, mesurar, etc., però si les condicions són dolentes i no t'ho permeten, hem d'esperar fins que tot hagi passat i llavors tornar-hi.

L'ARC: *Creieu que l'home és un depredador del mar? Com observau l'impacte humà sobre la vida marina?*

I.M.: Per desgràcia sí, crec que l'home es comporta d'una manera estúpida i deslleial. El mar ens brinda aliment, matèries primeres, via de transport, motiu de goig i tantes coses..., però l'home n'ha abusat: hi ha sobrepescat, l'ha contaminat, n'ha alterat els fons marins i n'ha modificat i deteriorat les costes.

En els darrers 50 anys tot això s'ha intensificat i accelerat i l'ha posat en perill. Si no es pren consciència de les dimensions i repercussions del problema i es frena i s'hi intenta posar remei, el mar ja no serà una font de recursos i l'home l'haurà convertit en un immens abocador deshabitat, amb les voreres completament artificialitzades i banalitzades.

L'ARC: *Relatau-nos el vostre viatge a l'Antàrtida. Què hi anàveu a fer? Com hi anàreu? Parlau-nos de la vida a l'Antàrtida*

I.M.: Parlar de les meves experiències antàrtiques m'encanta, em canvia l'expressió i em vénen aquelles imatges meravelloses de llum suau i obliqua, interminables i esplèndides postes de sol, aquella explosió de vida de les pingüïnes, la majestuositat de les balenes, l'elegància del vol suau dels albatros i les formes tan increïblement belles dels enormes icebergs, esculpits pel vent i l'aigua. El renou del gel en fondre's, les enormes meduses, les llargues

colònies de salpes, els grans petrells que segueixen l'estel que deixa el vaixell.

Record l'intens fred, la soledat, la natura intacta. Se m'acumulen les vivències. Han estat experiències molt enriquidores i que no canviaria per res. També té els seus aspectes difícils: el fred, el treball dur, les estretors, la convivència, la distància..., però sempre es té present l'enorme privilegi que suposa tenir accés a aquest món insòlit i tot es viu amb una gran intensitat.

Què vaig anar a fer-hi? Vaig formar part d'un equip científic multidisciplinari que hi anava a estudiar el moviment i comportament de les masses d'aigua a l'estret de Bransfield. El viatge fou fantàstic, primer Buenos Aires, llavors Santiago de Chile i, finalment, Punta Arenas, tot en avió. A Punta Arenas ens esperava el vaixell BIO Hespérides i cap al sud.

Vers l'estret de Magallanes ens trobarem amb els primers icebergs, però no era res comparat amb el que ens trobaríem. Creuar el Drake és sempre una incògnita i moltes de vegades fa honor a la fama que té de ser una de les aigües més turbulentes del Planeta. Però després d'una mitjana de 40 hores de navegació ja s'està en aigües antàrtiques. No oblidaré mai l'arribada per primera vegada a les illes Shetland del Sud i fondejar a la badia Sud davant la base espanyola a l'illa de Livingston. Allò era l'Antàrtida i en aquell entorn navegaríem durant dos mesos. Tanc els ulls i encara ho veig, completament nítid i, d'això, ja en fa deu anys.

Allà la vida, tant a les bases com als vaixells, és dura: fred, estretors, distància. Sempre que el mar et deixi, es treballa sense descans, per torns, perquè mai no se sap quan s'aixecarà un vent catabàtic, arribarà una borrasca o es gelarà la superfície i hauré d'hissar els aparells, trincar-ho tot i esperar.

Aleshores es té temps per observar, pensar, analitzar, escriure, parlar i gaudir plenament de tot allò.

Haver estat allà et convenç, cada vegada més, de la necessitat de conservar en bones condicions aques-

ta part del Planeta, com sigui. És pràcticament l'únic que queda sense que l'home ho hagi modificat i no podem ser tan estúpids de quedar-nos sense aquesta obra mestra de la creació i aquest patrimoni meravellós. És un ecosistema tan fràgil, que qualsevol intervenció tindria efectes catastròfics.

L'ARC: *Com veieu l'estat de salut del mediterrani, el nostre mar, el mar d'Ulisses?*

I.M.: Consider que el Mediterrani està malalt, no en fase terminal, però malalt. Necessita cures, atenció, respecte i, si volem que es curi, cal prendre mesures molt serioses. Com passa amb els organismes malalts, hi ha zones més afectades que d'altres. El que està més afectat, modificat, deteriorat i maltractat del Mediterrani és la zona costanera. Si volem que continuï essent una via de comunicació entre pobles i cultures i una font de recursos, cal que facem una política ambiental totalment diferent a l'actual.

L'ARC: *I ara digau-nos com veieu l'estat de salut de les cultures que voregen el Mediterrani.*

I.M.: Desgraciadament també al Mediterrani hi trobam una diferència Nord-Sud.

Crec que els del Nord no allargam la mà amb suficient decisió i els del Sud no reconeixen que la necessiten, no la veuen o en tenen desconfiança. A tots ens falta la convicció que som una unitat, no tan sols geogràfica, sinó també ambiental, i que està en les nostres mans intentar curar aquest mar malalt o bé continuar així i deixar-lo per impossible. Consider que aquesta zona de cultures riques i variades té un potencial increïble per desenvolupar, estam una mica condemnats a dur-nos bé i a treballar braç a braç, però sembla que molt poques vegades s'aconsegueix.

L'ARC: *Heu trescat terres i mar diversos, què heu recollit dels vostres viatges: quant al coneixement científic i quant a la vida dels homes i les dones que heu conegut?*

I.M.: El més enriquidor dels viatges són les experiències, les vivències insòlites, les cures d'humilitat a les quals et sotmets quan t'adones que ets un gra d'arena en un desert, però en un desert que ni tan sols és teu, però on t'acullen. S'aprèn que hi ha moltes maneres de pensar, escales de valors molt diferents, creences i costums distints, però que en el fons tots els homes som iguals, amb les nostres esperances, preocupacions i alegries; que pertot són amables i acollidors. Crec que et fa madurar, viure sense temor, confiar en els teus semblants i sentir-te que formes part de la gran família humana sense localismes ni exclusions.

Viatjant es viuen moments increïbles, topes amb gent insòlita i s'aprenen moltes coses. Certes experiències, converses, excursions, contemplacions, visites, no et poden deixar insensible, et fan pensar, qüestionar, comparar i vas madurant.

(Això que diuen que hom mai no torna d'un viatge igual que com hom va partir consider que és una gran veritat; si no fos així, crec que no pagaria la pena sortir de casa.)

Els coneixements que adquireixes de la natura d'una zona s'entrellacen amb els de les persones que hi viuen, i formen un tot, per això no m'és fàcil separar els aspectes científics dels humans i sobretot perquè jo mateixa som les dues coses alhora. Crec que ser més persona millora el teu treball científic i ser millor científic millora els teus aspectes personals.

L'ARC: *Heu exercit la vostra feina docent i investigadora a centres universitaris diversos, heu esta a Anglaterra, a Holanda, a Amèrica Llatina, als Estats Units d'Amèrica, etc. De la vostra estada a aquests centres, què n'heu après i què us ha servit per incorporar després al vostre treball a la UIB?*

I.M.: Com en l'exemple dels viatges, les estades en centres docents i d'investigació d'altres països t'ensenyen molt. No tan sols aprens el que s'hi fa, sinó com i per què. Aprens mètodes, tècniques, punts de vista, sistemes de treball, pots consultar excel·lents

biblioteques que estan a la teva disposició, però també coneixes gent i altres tipus de societat. Ara bé, tampoc no es fàcil separar les coses. Les vivències i la formació d'un professor es reflecteixen en la seva actitud i en la seva activitat professional, tant docent com investigadora. Voldria creure que tot el que he après fins ara queda reflectit, d'alguna manera, en els meus ensenyaments i en la meua tasca científica.

L'ARC: *Parlau-nos del curs "Avanços en Biologia" que heu organitzat des del vostre departament i que impartireu a l'ICE. Quins són els objectius, a qui va dirigit?, etc.*

I.M.: Així com es produeixen els esdeveniments en les ciències experimentals és impossible mantenir-se al dia i aquest tipus de curs ens ha semblat una fórmula senzilla i agradable de col·laborar en la formació permanent del professorat que s'interessi per aquests temes. Cada professor parlarà d'un tema punter en la seva disciplina. Volem posar a disposició del professorat de secundària una informació de primera mà sobre temes nous que es desenvolupen aquí.

L'ARC: *Parlau-nos, novament, del mar.*

I.M.: N'estaria parlant hores i hores. Algunes vegades m'han demanat per què m'he dedicat a estudiar el mar i, en lloc de poder dir coses maques, atès que sempre he viscut prop seu, o que em ve de família, he de contestar que no ho sé. No en tinc una explicació lògica, simplement em fascina. Record clarament quan als cinc anys vaig veure el mar per primera vegada i, per segona, als deu, quan ens embarcàrem en un ferri. Em va semblar fantàstic. A poc a poc he modelat ma vida per conèixer-lo més i millor i intensificar-hi la meua relació. És una relació d'interès, respecte i confiança, com amb un vell amic.

Preguntes de caràcter general

L'ARC: *Si ara us sortís un geni d'una llàntia, quins tres desitjos li demanaríeu?*

I.M.: Li demanaria que els homes ens escoltàssim més; que fóssim tolerants i no agressius i, si em concedís això, ja no caldria demanar-li res més.

L'ARC: *De quins dels vostres assoliments estau més cofoia? I què més us agradaria assolir?*

I.M.: No estic especialment satisfeta de res en particular, sinó que estic contenta del que he fet de ma vida. De cap assoliment en concret, sinó del que ha anat passant.

La vida de tots depèn de molts de factors, no tan sols d'un mateix, però crec que he estudiat i treba-

llat molt i he posat molt de part meua per tal que tot es desenvolupi de manera positiva. Crec que amb els anys s'aconsegueix més serenor i equilibri en les opinions i en les emocions, cosa que et permet viure d'una manera més agradable i plena.

Què vull assolir? Doncs no ho sé. Per ventura quan em jubili d'aquesta professió moltes de les llavors que he sembrat al llarg de tants d'anys de docència hauran germinat i donat fruit. Però això mai no ho sabré.

L'ARC: *Si no visquéssiu aquí i ara, on i quan us agradaria viure?*

I.M.: És una pregunta difícil perquè en un altre lloc i en un altre temps amb unes altres vivències no seria el que ara som. Però moltes de vegades, sobretot de jove, he pensat que m'hauria agradat néixer a l'antiga Grècia quan la ciència era més a l'abast o en l'època de les grans expedicions, però és una beneitura atès que aleshores les dones no s'interessaven per allò o bé no hi tenien accés.

L'ARC: *Quines tres persones reals admirau més?*

I.M.: Realment m'ho posau difícil: hi ha tanta gent i tan distinta..., però jo crec que escolliria Joan XXIII, Indira Gandhi i Martin Luther King. Crec que han tingut un paper molt important i probablement una repercussió major de la que ara se'ls atorga.

L'ARC: *Els vostres herois de ficció preferits.*

I.M.: Els meus herois de ficció han variat amb l'edat: de nina era Robin Hood i el darrer Harry Potter.

L'ARC: *La vostra idea de felicitat és...*

I.M.: Consider que la felicitat és com un estat d'ànim de pau d'esperit i de serenor, que et permet gaudir de milers de coses petites, vertaderament admirables, que tenim al nostre voltant, en la vida diària, i que tenim la capacitat per transmetre'l a la gent que ens rodeja. No és fàcil, però mentre s'intenta no se n'està tan lluny. Aquesta maduresa que et donen els anys, de la qual et parlava, també t'hi acostava.

L'ARC: *Us heu de gastar 10 milions en tres dies. Com ho faríeu?*

I.M.: Molt senzill: ho donaria a Mans Unides o a Intermon.

L'ARC: *Quin fet de la Història General us hauria agradat canviar?*

I.M.: La Segona Guerra Mundial. Sempre m'ha interessat i he pensat moltes de vegades en com hauria estat si no s'hagués produït. Quantes calamitats, morts i destrucció s'haurien evitat i quantes tragè-

dies personals, vides destrossades i esperances truncades.

L'ARC: *Quin llibre teniu al capçal del llit?*

I.M.: Molts, sempre n'hi ha un que estic llegint. Ara mateix llegesc una novel·la amable, fins i tot una mica embafadora, de la novel·lista anglesa Rosamunde Pilcher. M'encanten les seves descripcions del camp, la vegetació, la pluja, el vent, els niguls i la relació dels seus personatges amb l'entorn.

L'ARC: *Què hauríeu triat si haguéssiu estat al lloc de Paris?*

I.M.: Si hagués pogut, una mica de cada, si no, Pal·les.

L'ARC: *Buda, Crist, Epicur, Horaci o Mahoma?*

I.M.: Crist

L'ARC: *Com voldríeu que us recordassin?*

I.M.: Com una professora treballadora, complidora, responsable, que es pren seriosament la seva tasca, que desperta interès i ganes d'aprendre. Com una companya sensata, compromesa i participativa. Com una amiga sol·lícita, lleial i generosa. Com una esposa i mare serena, preocupada, equànime, com-

prensiva, afectuosa i alegre, i com una padrina entrançable.

L'ARC: *Com creieu que serà l'ensenyament del futur?*

I.M.: No ho sé. Som molt dolenta fent prediccions, però supòs que es desenvoluparan moltes més tècniques audiovisuals, videoconferències i d'altres, però crec que mai no se substituirà el professor: aquella persona que estudia i es prepara per oferir als altres uns coneixements de la manera més clara i senzilla d'assimilar.

L'ARC: *I com voldríeu que fos?*

I.M.: M'agradaria que es potenciàs més el professor com a tutor, com el que guia, dirigeix, aconsella llibres, discuteix punts de vida, ensenya tècniques d'estudi, etc., més que no com un transmissor.

L'ARC: *Un gall o un sebel·li?*

I.M.: Un sebel·li, té uns ulls grans, vola i viu prop de l'aigua. ♦

Com es pot col·laborar amb la revista de l'Institut de Ciències de l'Educació?

Les pàgines de la revista de l'Institut de Ciències de l'Educació són obertes a les col·laboracions de les persones que hi puguin estar interessades. Els professionals de tots els nivells educatius podeu fer-nos arribar les vostres experiències i opinions sobre qualsevol tema relacionat amb la pràctica educativa.

Podeu fer-ho a les seccions Panoràmica, amb articles i reflexions sobre l'educació en general, i Didàctica, explicant aquelles experiències que, bé pel caràcter innovador bé per la seva eficàcia, cregueu que cal esmentar.

Els articles han de tenir una extensió d'entre quatre i sis pàgines DIN A4, escrites a doble espai, i

han de dur un títol que en sintetitzi el contingut. Cal que lliureu dos exemplars impresos de cada treball i, sempre que sigui possible, han d'anar acompanyats de l'article en suport informàtic (preferentment en l'aplicació Microsoft Word o, si no, WordPerfect).

Si voleu col·laborar amb nosaltres, feu-nos arribar els vostres escrits a:

Revista L'Arc

Institut de Ciències de l'Educació de la UIB
C/ de Miquel dels Sants Oliver, 2
07071 Palma (Balears)
Telèfon: 971 17 24 80 - Telefax: 971 17 24 01

